

OBRAZ POUŽÍVATEĽOV FACEBOOKU (PRIEREZOVÉ VÝSLEDKY VÝSKUMU)

Júlia VARHOLÍKOVÁ, Ivana SZAMARANSZKÁ, Jarmila TOMKOVÁ

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Bratislava
e-mail: julia.varholikova@vudpap.sk, ivana.szamaranszka@vudpap.sk,
jarmila.tomkova@vudpap.sk

Abstrakt

V našom príspevku predkladáme prierezové výsledky širšie zameraného výskumu ohľadom používania sociálnej siete Facebook. Zber dát prebehol v prvej polovici roka 2012. Respondenti v školách vyplňali elektronický autorský dotazník mapujúci správanie sa na Facebooku, typ preferovaných aktivít, zámery používania profilu, zažitie resp. podieľanie sa na kyberšikanovaní. Respondentov (N= 1035) sme rozdelili do dvoch vekových kategórií – žiaci 6. ročníkov základných škôl a sekúnd osemročných gymnázií (11-13 roční, priemerný vek - 11,88; N=460) a 2. ročníkov stredných škôl (15-18 roční, priemerný vek – 16,57; N=575). Výskumná vzorka mala reprezentatívny charakter. Deskriptívnou analýzou sme spracovali výsledky obidvoch skupín respondentov v spôsobe používania facebookového profilu. Tieto výsledky nám poskytujú charakteristický obraz užívateľov vzhľadom na ich vek.

Kľúčové slová: Facebook, sociálne siete, virtuálne prostredie, deti, adolescenti

Úvod

Používanie sociálnych sietí je širokým je v súčasnosti rozšíreným javom. Murray a Waller (2007, podľa Doğruer a kol. 2001) ich charakterizujú ako virtuálnu komunitu, ktorá umožňuje interagovať na spoločnom objekte. Poskytujú profil, kde užívateľ môže v rôznej miere zverejňovať rôzne obsahy (fotky, text, videá a pod.). Facebook je neverejná sociálna sieť, kde si užívateľ má možnosť selektovať ľudí, s ktorými zdieľa zverejnené obsahy. Facebook sa v poslednom období sa stáva najviac používanou sociálnou sieťou (Ross a kol., 2009).

Metódy

Výskumná vzorka má reprezentatívny charakter, tvorilo ju 1035 respondentov v dvoch vekových kategóriách: deti - žiaci šiesteho ročníka základných škôl a sekúnd osemročných gymnázií (11-13 roční, priemerný vek - 11,88; N=460) a adolescenti - študenti druhého ročníka stredných škôl a osemročných gymnázií (15-18 roční, priemerný vek – 16,57, N=575). Medzi respondentov sme zámerné zaradili deti vo veku od 11 rokov, pretože oficiálna minimálna veková hranica pre používanie Facebooku je na Slovensku (ako aj vo väčšine krajín) 13 rokov. Zber dát prebehol od v prvej polovici roka 2012 na území Slovenskej republiky. Výskumné nástroje sme použili autorský elektronický online dotazník mapujúci demografické premenné, používanie Facebooku (ďalej už len FB), detekovanie negatívnych javov, mediáciu zameranú na znižovanie rizikového správania adolescentov a detí, upravený osobnostný dotazník NEO, RSES škálu (škála sebaúcty), ŠAD (škála úzkostnosti) a CNS (škála narcisizmu). Respondenti vyplňali elektronický dotazník. Pre účely tohto príspevku sme spracovali deskriptívnou analýzou údaje len z autorského dotazníka.

Výsledky

Z celej výskumnej vzorky má 76,1% mladších detí a 94,8% adolescentov vytvorený profil na Facebooku. V porovnaní s Gregussová a kol. (2011), ktorí uvádzajú, že 87% dievčat a 70,7% chlapcov navštevujúcich základnú školu majú svoj web, blog alebo profil na sociálnej sieti, je viditeľný nárast počtu užívateľov a to len profilov sociálnej siete. Na Slovensku má najširšie zastúpenie Facebook – 94,3% detí a 98,2% adolescentov z tých, čo si založili profil na nejakej sociálnej sieti, tak si ho založili práve na Facebooku. Porovnateľné sú výsledky Ellison a kol. (2007), ktorí uvádzajú, že 94% vysokoškolských študentov má profil na Facebooku.

V skupine detí si svoj profil založilo 98,3% pred dovŕšením trinásteho roka, v skupine adolescentov to bolo 10,2%. Je možné uvažovať nad tým, že mladšia veková kategória už žije v dobe, kedy sa Facebook rozšíril omnoho viac, ako bol rozšírený v období keď súčasní adolescenti nedosahovali spomínaný vek.

Pri sledovaní frekvencie prihlasovania sa do svojho profilu, sa ukázalo, že 52,9% detí a 66,3% adolescentov sa prihlási na svoj profil aspoň raz za deň (Graf č. 1).

Ďalšou sledovanou premennou bol časový interval prihlásenia sa na svoj vlastný profil.

V tejto súvislosti sme odhalili dve kategórie, ktoré sme nazvali tzv. pasívne a aktívne používanie.

Pod pasívnym používaním rozumieme všetok čas, kedy je respondent prihlásený na svojom profile, ale aktívne sa mu nevenuje. Primárne sa teda venuje inej činnosti.

Takýmto spôsobom je najviac detí (35,4 %) je prihlásených maximálne 30 minút, 14,9% viac ako tri hodiny. Najviac adolescentov je prihlásených 1-2 hodiny (33,9%) a viac ako tri hodiny je prihlásených 30,2%. Pod aktívnym používaním rozumieme to, že respondenti sú prihlásení na svoj facebookový profil a aj to jediná činnosť, ktorej sa venujú. Najviac detí (46,6%) aj adolescentov (38,3%) sa aktívne venuje svojmu profilu maximálne 30 minút (Graf č. 2).

Čo sa týka počtu priateľov, tak najviac detí (59,2%) aj adolescentov (57%) má 51-200 priateľov. Priemerný počet priateľov medzi deťmi je približne 164 a u adolescentov 224, kým priemerný počet intenzívnych priateľov (častý virtuálny kontakt) je u detí 59 a u adolescentov 55. 8,9% detí a 10,8% adolescentov si pridáva do priateľov ľudí, ktorých nikdy nestretli. Livingstone a kol. (2010) uvádzajú, že 12% detí si pridá medzi priateľov osobu, ktorú nepozná. 20% detí a 4,2% adolescentov absolvovalo stretnutie, ktoré si dohodlo prostredníctvom Facebooku s osobou, ktorú nikdy pred tým nestretli, z toho 89,3% detí a 95,8% adolescentov to niekomu povedalo - najviac (detí 10,6% aj adolescentov 25%) sa zverilo kamarátovi a rodičom (deti 6,5%, adolescentov 9,4%).

Najmenej rozšírenými dôvodmi u detí na používanie Facebooku (výber možností v odpovedi nikdy a takmer nikdy, keď som pripojený na svoj profil) je komunikácia ohľadom školy (53,4%) a vyhľadávanie nových kamarátov (50,6%). Naopak najviac rozšírenými dôvodmi na používanie Facebooku u detí sú bežná komunikácia s kamarátmi (76,2%) a komunikácia s kamarátmi, ktorých nemôžu často nemôžu vídať (62,3%) a hranie hier (39,1%). U adolescentov je najmenej rozšíreným dôvodom je tiež vyhľadávanie nových kamarátov (6,8%) a hranie hier (10,8%). Najrozšírenejšími dôvodmi v tejto skupine sú bežná komunikácia s kamarátmi (84,2%) a komunikácia s kamarátmi, ktorých nevidia často (67,5%) a na komunikáciu ohľadom školy (52,9%) (Tab. č. 1).

Najčastejšou aktivitou po prihlásení sa na facebookový profil (možnosti odpovede veľmi často a často) boli u oboch skupín četovanie (77,2% detí a 82,9% adolescentov), písanie správ – asynchrónna komunikácia (63,4% detí a 68,4% adolescentov), hodnotenie cudzích zverejnených obsahov prostredníctvom funkcie Páči sa mi (54,3% detí a 55% adolescentov), prezeranie si profilov svojich kamarátov (42% detí a 46,2% adolescentov). U detí vystúpilo do popredia navyše hranie hier (42,9%). Najmenej častou aktivitou po prihlásení (možnosti odpovede nikdy a takmer nikdy) u oboch skupín je vyhľadávanie nových priateľov, ktorých respondenti nepoznajú tvárou v tvár (7,7% detí

a 3,5% adolescentov) a vytváranie skupín a udalostí (16,3% detí a 4,1% adolescentov). U detí sa ukázala ako tretia najmenej častá aktivita tvorba vlastného profilu (22%). U adolescentov je tretou najzriedkavejšou aktivitou vyhľadávanie priateľov, ktorých poznajú tvárou v tvár (10,5%).

Aspoň jeden negatívny akt prostredníctvom Facebooku voči inému človeku za posledného polroka vykonalo 49,7% detí a 63,1% adolescentov. Z toho najčastejším (v časovom intervale aspoň raz za mesiac) vykonaným negatívnym aktom v období za posledného polroka sa ukázalo urážanie niekoho v čete (deti 30%, 41% adolescenti). V skupine adolescentov sa ukázali ako ďalšie najčastejšie vykonané negatívne akty zosmiešnie niekoho urážlivým komentárom (32,2%), zneužitie nejakej fotky na zosmiešnenie niekoho iného a odoslanie fotky s nevhodným obsahom (agresívnym, sexuálnym a pod.) niekomu inému (23%).

Aspoň s jeden z negatívnych javov prostredníctvom Facebooku za posledného polroka zažilo 51,7% detí a 71,9% adolescentov. Najčastejšie zažili negatívne akty (v časovom intervale aspoň raz za mesiac) v podobe ohovárania (36,3% detí a 45,7% adolescentov) a vysmievania v čete (24% detí), sexuálne obťažovanie zažilo 11,4% detí a 23,9% adolescentov. 13,1% detí a 5,5% adolescentov zažíva kyberšikanovanie (v celom virtuálnom prostredí) aspoň raz za týždeň v období posledného polroka.

Jedným z faktorov, ako sa vyhnúť zbytočnému vystaveniu riziku je poznanie bezpečnostných opatrení v podobe zabezpečovania si súkromia na profile a v prípade potreby vedieť, ako sa zachovať po vystavení sa negatívnymi javom. O možnosti zmeny nastavenia súkromia profilu vedelo 55,4% detí a 84% adolescentov a 50,7% detí a 81% adolescentov to vedelo zrealizovať. 50% detí a 75,3% adolescentov vie ako je možné vylúčiť nežiaduceho priateľa zo svojho zoznamu, pritom 66% detí a 79,6% adolescentov to urobilo (svojpomocne alebo požiadali o pomoc). Najrozšírenejšie dôvody vylúčenia priateľa zo zoznamu priateľov/neakceptovania návrhu priateľstva sú rozdielne medzi skupinami. U detí sú najrozšírenejšími faktormi vytratenie priateľstva (18,9%), kontaktovanie neznámou osobou (18,9%) a odhalenie alebo podozrenie na falošnú identitu osoby, s ktorou komunikovali (16,3%). U adolescentov je najčastejší dôvod odhalenie alebo podozrenie na falošnú identitu 84,2% a neznáma osoba, ktorá sa snaží o kontaktovanie 37,2%.

Pre všetkých užívateľov Facebooku (nielen pre priateľov) zverejnilo informácie o sebe 54,9% detí a 69,4% adolescentov svoje priezvisko, 16% detí a 27,3% adolescentov celý dátum narodenia, 6,3% detí a 3,9% adolescentov presnú adresu a 4% detí a 2,2% adolescentov svoj telefón (Tab. č. 2).

Diskusia a záver

Príspevok ponúka plošný prierez výsledkami z širšie fokusovaného výskumu spracovaných deskriptívnou analýzou. Jedná sa o popis používania Facebooku deťmi a adolescentmi a v ďalšom skúmaní je možné zamerať sa na konkrétne súvislosti medzi rôznymi premennými, ktoré prehĺbia pochopenie používania Facebooku tínedžermi.

Najrozšírenejšou používanou sociálnou sieťou je na Slovensku Facebook. Medzi respondentmi je najrozšírenejším dôvodom jeho používania možnosť komunikácie. Ukázali sa dva rôzne spôsoby používania – aktívny a pasívny. Pasívnym používaním tínedžeri strávia viac času používaním Facebooku, ale pri pohľade na aktívne používanie sa čas znižuje. Dôležitou súčasťou virtuálneho života je bezpečné správanie, no ukázalo sa že viac respondentov vie o existencii zmien zabezpečenia súkromia profilu, ako to reálne vedia urobiť. Tiež miera potreby vylúčenia/nezaradenia nežiaducej osoby zo/do zoznamu priateľov prevyšuje mieru skutočných zručení. Tínedžeri sa aj vo virtuálnom prostredí stretávajú negatívnymi javmi - takmer polovica detí a viac ako 2/3 adolescentov boli v roli aktérov

negatívnych javov. Viac ako polovica detí a takmer 3/4 adolescentov zažili negatívny jav za posledného pol roka.

Literatúra

Nicole B. Ellison, N. B., Steinfield Ch., Lampe C.(2007). The Benefits of Facebook “Friends:” Social Capital and College Students’ Use of Online Social Network Sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 12, 1143–1168. doi:10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x

Doğruer, N. (2011)What is the motivation for using Facebook? *Procedia social and behavioral sciences*. 15 2642-2646.

Gregussová, M., Tomková, J., Balážová M.(2011) *Dospievajúci vo virtuálnom priestore: Záverečná správa z výskumu*. Retrieved September 21, 2013, from

http://www.zodpovedne.sk/download/vyskumna_sprava_sk.pdf

Livingstone S.,Haddon L., Gorzig A, Ólafsson K. (2010)Risks and safety on the intrnet. Retrieved November 28, 2012, from

<http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20Online%20reports.aspx>

Ross C., Orr E.S., Sicis M., Arseneault J.M., Simmering M.G., Orr R.R.(2009). Personality and motivations associated with Facebook use. *Computers in Human Behavior*. 25 (2009) 578–586. Retrieved September 10, 2013, from http://www.uni-graz.at/dips/neubauer/lehre/fm_III/ROSS%20ET%20AL%20%282009%29.pdf